

ПРОТЕСТАНТСТВОТО ЛИЧНОСТИ И ФАКТИ

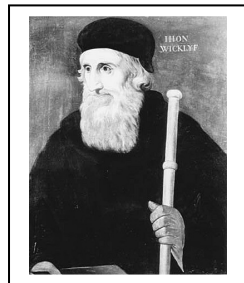
**Русе
2008**

© Съставител: Агапе България
© Издателство Авангард принт
ISBN:

Кратък преглед на Протестантството в световен мащаб

Какво е дала Реформацията на света? Свикнали сме с клишета като “свобода на мисълта”, с откритията и изобретенията на великите учени, но малцина знаят, че именно Протестантската Реформация дава тласък на този прогрес. В световен мащаб тя започва в първите десетилетия на XVI век. Това е едно от най-важните събития в световната история, защото именно Реформацията е основна част от явленията, които маркират прехода от Средновековието към Новото време. Като всяко голямо явление тя има дълбоки корени и назрява в продължителен период. Реформацията възниква като протест срещу упадък на християнската нравственост и привнасянето на много политически и икономически нюанси в християнството от страна на висшето духовенство на католическата църква – инквизиция, кръстоносни походи, индулгенции, учението за чистилицето и прочие. Още XII – XIII век се правят първите целенасочени опити за обновяване на църквата с появата на францисканския орден /създаден от св.Франциск Асизки/ и доминиканския орден /създаден от испанския монах св. Доминик/, но те имат ограничено влияние.

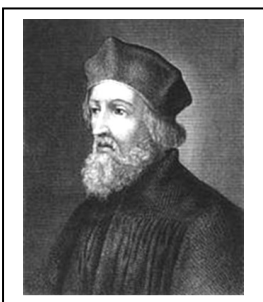
През XIV век оксфордският професор-богослов **Джон Уиклиф** /ок. 1330 - 1384 г/ явно се противопоставя на претенциите на папата за световно господство и започва да превежда и разпространява Библията заедно със своите последователи лолардите. В съчинението си “За Божествената собственост” /De Domino Divinio/ той изтъква, че църквата не може да бъде собственица, а единствено управителка на повереното ѝ имущество, както е постъпвал Христос. Убеден, че Библията трябва да бъде достъпна за всеки човек, Уиклиф се заел с малка група свои сътрудници да я преведе на народен език. Започнал да организира и пътуващи евангелизатори, за чиято цел избирал миряни и духовни лица, получили подготовка в университета в Оксфорд. Пътуващите евангелисти започнали да проповядват ревностно евангелските истини. Уиклиф бил категорично против въведените в църквата догми, позовавал се само на Свещеното писание, което според него било единствена норма на вероучението.

Отхвърлял чистилице, индулгенции и устната изповед пред свещеник. Говорел за искреното вътрешно покаяние на човека пред Бога, защото единствено Той има силата да прощава. Отхвърлял също блестящите церемонии и безбрачието. Поста-

вял спасението на човека в зависимост от неговото лично отношение към Христос, Изкупителя. Уиклиф искал всеки човек да има своя Библия, защото тя е, която помага да следваме Христос. Поради това превел Библията от латински на разбираем за народа език. Уиклиф починал в края на декември 1384 г. Имал проницателен ум, жив характер, бил любезен и добросъвестен. Неговите заслуги били толкова големи, че дори и враговете му били принудени да ги признаят. Съборът в Констанц обаче решил неговите тленни останки да бъдат изровени и изгорени, което било направено през 1425 г., като прахът бил хвърлен в близкия поток, наречен Свифт. Томас Фулер пише следното за този факт: “Този поток отнесе неговия прах в Авон, а Авон - в Северн, а Северн - в близкото море, а морето - във Великия океан. Така учението на Уиклиф се разпространи по целия свят. Неговият прах стана символ на това разпространение.”

Чешкият последовател на Уиклиф, **Ян Хус** - проповедник, философ и национален герой на Чехия /1369 – 1415/ изказва твърдения, възприети от следващите реформатори, а именно – Светото писание е единствената основа на християнската вяра, папските индулгенции нямат никаква стойност, а само искреното покаяние на грешника и личната вяра може да доведе до спасение.

Бил е свещеник и за кратко време ректор на Пражкия университет. Той съставил чешка граматика и превел на чешки Библията. Неговите последователи са известни като “хуситите”. Ян Хус не признавал папата за Божи наместник на Земята и твърдял, че светската власт на папите е незаконна. Католическата

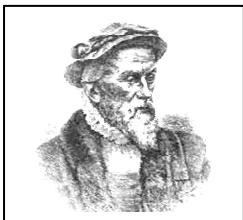
църква смятала неговите проповеди за еретични и поради това той бил отлъчен от църквата. Присъдата му била прочетена на 6 юли 1415 г. Като всеки еретик, той трябвало да бъде изгорен на клада, която била приготвена на централния площад в град Констанц, Швейцария, още преди прочитането на присъдата. Когато го привързали за стълба и натрупали около него дървата за кладата, придружаващият го кардинал му предложил за последен път да се отрече от учението си. Ян Хус категорично отказал. Той останал верен на думите си, произнесени в една негова проповед: “Ако забележа в заповедите на папата нещо противоречащо на истината, то аз никога няма да се подчиня, дори ако поставите пред мен огън, приготвен за изгаряне на тялото ми”. Ян Хус е изгорен на клада заради убежденията си, но делото му не умира – няколко години по-късно в родното му място Бохемия се слага началото на общините на моравските братя.

Докато едни били вдъхновени да преведат Библията на разбираем език, други били вдъхновени да подготвят средствата, за да я публикуват. Към 1455 г. **Йохан Гутенберг** изобретил печатната машина с подвижен печат, за да може да бъде отпечатана Библията. Тя наистина била една от първите книги, които публикувал. За пръв път било възможно да се печатат многобройни копия на Светото писание и на цена, която мнозина могли да си позволят.

Междувременно Божието вдъхновение дошло също и върху изследователите. През 1492 г. Христофор Колумб тръгнал да открия нов път към Далечния Изток. Колумб искал да бъде воден от Божията ръка в своето пътуване. Той казал, “Бог ми даде вяра, а след това и кураж”.

Тези изобретения и открития положили основата за по-нататъшни приноси в историята на човечеството. Повечето от първите реформатори – радатели за чистата християнска вяра, заплатили с живота си за дързостта да се опълчат срещу властта на римокатолицизма, отстоявайки докрай убежденията си.

Реформацията на Британските острови започва в началото на XVI век. Там възниква пуританското движение, което настоява за “очистване” на Англиканската църква от “папизма”. Така се оформят нови протестантски деноминации – презвитериянството, конгрегационализма и квакерството. В началото на 16 век бъ-

дещият свещеник **Уйлям Тиндейл** се записал в Оксфордския университет. Там изучавал делото на изследователя на Библията Еразъм, който вярвал, че Светите писания са “храна за душата на човека; и ... те трябва да проникнат във всички дълбини на неговото сърце и ум”. Тиндейл изпитвал дълбока любов към Божието слово и желяел всички да могат да “се угощават” с него. Обучен като свещеник, Уйлям Тиндейл владеел осем езика. Вярвал, че директен превод от гръцки и иврит на английски ще бъде по-точен и разбираем от превода на Уиклиф от латински. И така Тиндейл превел Новия завет и част от Стария завет. Приятелите му го предупредили, че ще бъде убит, ако го направи, но той бил непоклатим. Веднъж, докато спорел с един учен, казал, “Ако Бог пожали живота ми, ще направя така, че след години едно момче, което бута плуга, да знае повече за Светите писания, отколкото знаеш ти”. Тиндейл, подобно на други, бил убит заради делото си. Но убеждението в това, за което пожелвал живота си, не било изгубено. Милиони преживели за себе си това, което Тиндейл учил през живота си: “Естеството на Божието слово е такова, че който и да го чете, ... то ще започне веднага да го прави всеки ден по-добър и по-добър...” На 6 октомври 1536г. край Брюксел е обесен и изгорен на клада Уилям Тиндейл, останал в историята с първия превод на Библията на английски език.

Необходимостта от реформи в римокатолицизма е била осъзната, а състоянието на църквата предизвиквало широко недоволство. Искрата на широкото реформаторско движение запалва августинският монах **Мартин Лутер**. Той е професор по богословие и за 10 години е преподавател във Витенбергския университет. През 1510-1511 г. предприема известното пътуване до Рим по делата на манастира. Влязъл в Рим със страхопочитание, той го напуска с отвращение поради покварата и лицемерието на римската църква.

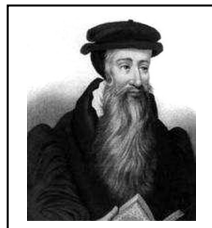
Поставянето на неговите 95 тезиса срещу фалшивите доктрини на католицизма на портата на храма във Витенберг традиционно се смята за начало на Реформацията – датата е 31 октомври 1517 година. Лутер извършва още едно епохално дело – превежда Библията на немски език, като прави Свещеното писание достояние на всички вярващи в Германия.

Известен политик и философ казва за Лутер: “Той разби робството на набожността, защото постави на негово място покорството по убеждение. Той разби вярата в авторитетите, защото възстанови авторитета на вярата. Той освободи човека от външната религиозност, защото направи вярата вътрешен свят на човека.”

Човекът, провел Реформацията в **Дания** е **Ханс Таузен** /1494-1561/, който издава Новия Завет на датски през 1524 г. От 1539 г. Лутеранството става държавна религия в Дания. В **Норвегия** Лутеранството било установено по времето на Фредерик I, а държавна религия става през 1539г. по времето на Християн III, а в **Исландия** - през 1533 г. **Олаф Петри** /1493-1552/ е пионерът на Реформацията сред шведите. Той превежда Новия Завет на шведски през 1526 г. През 1527 г. Законодателното събрание на **Швеция** приема Лутеранството за държавна религия. Апостолът на Реформацията във **Финландия** е **Михаел Агрикола** /1508-1557/. В качеството му на архиепископ, той публикува Новия Завет на финландски. От 1530 г. Лутеранството е вече държавна религия във Финландия.

Видният шотландски реформатор **Джон Нокс** /1513—1572 г./ полага основите на пресвитерианската църква. Младият Нокс се обучавал при известния шотландски хуманист Джон Мейджър в университета в Глазгоу. В началото на 1540 г. той бил ръкоположен в сан католически свещеник, но по-късно прозрял фалша и лицемерието на управляващите висши духовници и внесъл своя

принос в реформирането на църквата в Шотландия. В края на 1560 г. Парламентът официално забранил католическите доктрини и обреди, и приел протестантското богослужение. Така то било утвърдено като държавна религия на Шотландия. Именно в този период Нокс започнал работата си над своя фундаментален труд «**История на Реформацията**», който станал един от най-влиятелните трудове на протестантството.

През 1609 година Холандия става люлка на баптизма, възникнал в средите на английски емигранти. По-късно е пренесен в Северна Америка и там става една от най-многобройните протестантски деноминации.

Реформацията, започнала в Англия, Чехия и Германия се разпростира и в други европейски страни – в Швейцария тя е подета от Улрих Цвингли и Жан Калвин. По-късно през XVIII век в Англия в рамките на англиканската църква се ражда методизмът, основан в Оксфорд от братята **Джон и Чарлз Уесли**. Те били наричани методисти, заради редовните им молитвени навици и методичното изучаване на Библията. През 1735-1737 г. Джон Уесли мисионерства в Северна Америка, където преживява съживлението през 1766 година. Историците признават, че “английското съживление се равнява по важност на Френската революция и на Индустриалната революция”.

XIX в. е наричан “Великото столетие на протестантската мисионерска дейност”. Протестантските мисии са породени от вълната на съживление сред пиетисти и методисти, сред англикани и баптисти и пр. Стремежът е да бъдат спечелени отделни души, а не цели държави.

Д.Ливингстън

Баптисткото мисионерско дружество изпраща в Индия **Уйлям Кери** /1761-1834/, който владеел няколко езика. Той превежда Библията на местно наречие. Друг мисионер – **Джордж Гренфил** /1848-1906/ занася богатата вест в **Африка**.

През 1795 г. е основано Лондонското мисионерско конгрешанско дружество, което изпраща **Дейвид Ливингстън** в Африка. Той не само разширява географските познания за **Централна Африка**, но и с посвещение работи за душите на местното население, което из-

питва към него дълбока почит и уважение. **Робърт Мофат** /1795-1883/ превежда Писанието на езика на най-големите племена на Южна Африка. Шотландските презвитериани също основават Мисионерско дружество през 1799 г. Техните мисионери **Пилкингтън** /1865-1897/ и **Джордж Тъкър** /1849-1914/ обръщат **Уганда** към християнството. **Робърт Морисън** /1782-1834/ прави **китайски превод** на Библията. **Адонирам Джъдсън** /1788-1850/ пък създава речник **на бирмански** и превежда Библията на този език. През 1817 г. методистите основават Уеслиевото мисионерско дружество, чийто деятел **Хъдзън Тейлър** /1832-1905/ **евангелизира Китай**.

През 1906 година в САЩ е създадена Петдесетната църква, която набляга върху ролята на Христос като личен спасител на вярващите, кръщението със Святия Дух и предстоящото пришествие на Христос.

През XIX век има силен мисионерски импулс сред протестантите в Англия и САЩ. Мисионерите не се ограничават с прозелитизъм, а вършат мащабна просветна, научна и социална дейност.

Голяма част от **великите учени и откриватели** са били християни-протестанти. Истината, че християнството е било важен съюзник на научните изследвания вероятно звучи изненадващо за мнозина днес, но дори само историческият факт, че в края на краищата модерната наука се заражда в една култура, пропита от християнската вяра, е твърде показателен. Именно християнска Европа е люлка на модерната наука и там се е оформил начинът на мислене, който днес наричаме “научен” и който поставя ударение върху опита и математическата формулировка. Всеки един човек, който се занимава с наука е длъжен да се запита защо християнството след Реформацията задава рамките, в които се развива новаторският подход към природата и света като цяло.

Не много популярен е фактът, че най-големите учени са били дълбоко вярващи хора - Джеймс Максвел, Луи Пастьор, Макс Планк, Роберт Миликан, Макс Борн, Чарлз Таунс, Уилям Филипс, Робърт Бойл, Уилям Харви и много други. Ето любопитни факти от живота на някои от тях:

Майкъл Фарадей /1791-1867/ – физик и химик, основател на електрониката, откривател на електромагнитната индукция и на законите за електролизата. Сър Майкъл Фарадей е най-знаменитият физик-експериментатор на 19-ти век, създател на електромагнитната теория на полето и изобретател на електромотора, трансформатора и динамото. Научните му открития са признати в 97 Академии на науките, но той не се интересува от светския живот. Семейството и църквата за него са всичко. Около петдесетгодишен той е избран за служител в църквата. Колеги, с които работи, често идват да слушат проповедите му, тъй като в научните среди той се смята за блестящ оратор. Поученията му са толкова интересни и достъпни, че членове на кралското семейство водят на тях децата си. Не веднъж той е казвал: “истината за този живот не се постига дори с изключителна човешка мъдрост. Тя се открива не чрез разум, а благодарение на проста вяра в даденото ни свидетелство за Спасителя.”

Блез Паскал /1623-1662/ – физик, математик и изобретател, основател на хидродинамиката и хидростатиката, създател на теорията на вероятностите. На 13-годишна възраст Блез Паскал открива първите 32 теореми на Евклидовата геометрия. На 16-годишна възраст доказва една от основните теореми на проективната геометрия – т.нар. “теорема на Паскал”. На 18-годишна възраст изобретява първия цифров калкулатор; след още няколко години доказва съществуването на атмосферното налягане и изобретява барометъра. Той казва: “Ние познаваме Бога единствено чрез Исус Христос. Без този Посредник всяко общуване с Бога ни е отнето. Извън Него не знаем какво представляват животът, смъртта и Бог, не знаем и какво представляваме самите ние.”

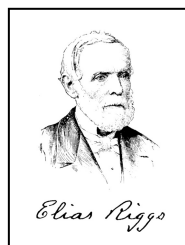
Реформацията слага край на неоспоримото господство на папата, край на сляпата вяра в авторитетите, стимулира духа на самостоятелното мислене, дава на хората свободен достъп до Библията и разбираемо практическо приложение на вярата в живота им.

Днес протестантските общности преобладават в Северна и Средна Европа, САЩ, Канада, част от Южна Америка и от Африка, голяма част от Азия /Южна Корея, Китай/ и Австралия.

Протестантството в българските земи

В периода на Реформацията и Просвещението в Европа, България се намира под Османско владичество. Тя остава изолирана от обществения и политическия живот на европейските страни. Църковните и обществени процеси у нас се движат под масираните опити за хегемония от страна на гръцката православна църква и с активното елинизиране, особено на южните области. Първите опити за отхвърляне на политизирането на църквата и изграждането на национална и църковна идентичност започва с делото на Паисий Хилендарски и Софроний Врачански, но това е един бавен и продължителен процес.

В средата на XIX век в следствие на политическите събития в страната ни настъпват нови условия и обстановката на Балканите и в страната ни се променя. Именно в тези условия в българските земи се появяват протестантските мисионери. Още през 1819 година Бостънският “Американски съвет на чуждестранните мисии” разгръща дейност в Египет, Мала Азия, Гърция и България като си поставя за цел да преведе и да издаде на местните езици Библията и друга религиозна литература. Въпреки, че още няма мисионери в страната ни, техен предшественик е преведеният и отпечатан на български Нов Завет през 1840 година. През 1839 пратеникът на Американския съвет **Елайъс Ригс** проявил интерес специално към разгръщане на работата сред българското население в Османската империя. Ригс /1810 -1901/ владее перфектно 12 езика /сред които и български/ и ползвал още 8 други. Започва да учи старогръцки на 9-годишна възраст, староеврейски - на 13, а между 14 и 18 години овладява халдейски, сирийски и арабски. По тази причина по-късно /1863-1870/ той участва активно в превода на Библията на новобългарски език. През 1854 година доктор Елайъс Ригс като секретар на американския борд на чуждестранните мисии в Цариград отправя молба до доктор Дърбин, представител на Методистката църква в Ню Йорк, като настоява България да бъде възприета за мисионерско поле. Три години след това /забавянето било поради трудностите, с които се сблъскали мисионерите с гърците/ са изпратени мисионерите **Уесли Претиман**, д-р **Алберт Лонг**, д-р

Сайръс Хамлин и **Чарлз Морис**. На следващата година се присъединява и **Ф. Флокен**, който започва работа в Северна Добруджа /Тулча/, а по-късно се премества в Русе. Намеренията на протестантските мисионери били да подпомогнат православната църква в просвещаването на българския народ в истините на Светото Писание и приобщаването му към европейската култура, както и в разпространение на Евангелието на български език. Обаче недоверието и фанатизмът на православно духовенство подтикват мисионерите към създаване на самостоятелни български протестантски общества.

Основен опонент е и руската политика за запазване единството на православието на Балканите. Русия провежда активна дейност за спиране на западните мисии в българските земи, използвайки законите на Османската империя, където всичко се основава на традицията. Тъй като не било възможно да се докаже съществуването на същото място на християнски храм в миналото, са провалени много опити да се построят евангелски църкви в различни селища. Руските консули са инструктирани да убеждават местното население, че “без православната вяра и духовна връзка с Русия те /българите/ ще се превърнат в играчка на турците и на западните държави” и че “православната вяра е единствената, която отговаря на духовните потребности на славянските народи, а отстъплението от нея би означавало смъртна присъда над българския народ.” Тази политика успява да пусне дълбоки корени в съзнанието на хората, като и до днес се подклажда идеята, че българската християнска църква може да бъде само православна. Без да се отчитат руските интереси в българските земи, на онези българи-християни, които не са православни, обществото гледа като на нехристияни, като на предатели или като на жертви на западна пропаганда.

В този ход на мисли ще отворим една скоба: По отношение на отъждествяването на българската народност с православието, е добре да помним /без да отричаме ролята на православието за запазване на българското самосъзнание и християнската вяра в годините на робството/, че приемането на националната ни религия по времето на Борис I е плод на политически ходове. В зората на българската държава върховната власт на военачалник, държавен глава и жрец се е изпълнявала от един и същи човек – канът. При ситуация на приемане на християнството за държавна

религия, владетелят е трябвало да се раздели със своите правомощия на глава на духовната власт и в тази област да приеме зависимост от друга държава. Канът обаче е искал възможно най-малка зависимост. Ето защо Борис I решава със средствата на дипломатията да постигне целта си. През 862 г. започва да води преговори с немски свещеници, относно евентуално приемане на християнството от Рим. В края на следващата година /863 г./ в българските земи настъпва суша и глад, а страната е разтърсвана от земетресения. В този момент Византия започва война с България. Българите са победени, а между двете страни е сключен т.нар. “дълбок мир”. Макар, че византийците побеждават, те връщат на България местността Загоре и не налагат никакви териториални, икономически или други претенции, освен условието България да приеме християнството от Константинопол и да бъде скъсан съюзът ѝ с Немското кралство. Този факт е изключително рядко явление в историята.

Въпреки, че приема християнството от източната църква, две години по-късно /август 866 г./ Борис изпраща при папа Николай I, кавхан Петър и боилите Йоан и Мартин, със 115 въпроса за устройството на Българската християнска църква, като иска от папата книги със светски закони, богослужбни книги и наръчник по църковно право. Един от основните въпроси е за възможността българската църква да получи ранг на независима патриаршия. 866–870 г. византийските свещеници са изгонени от България. Римските епископи започват ново покръстване, ръкополагат низши български духовници. Полага се началото на църковното устройство на Българската църква. През 867 г. в България пристигат немски духовници начело с епископа на Пасау – Херменрих. Папа Николай подробно отговаря на въпросите на Борис I, но въпросът относно главното искане за самостоятелна църква е избегнат с уклончивото обещание да се разгледа в бъдеще. В исторически план през тези 3 години /866–870/ следват редица спорове и много напрежение между Византия и Рим. Едва през 870 в присъствието на български представители /кавхан Петър, ичиргу-боила Стасис, кан-богатура Сондоке, кан-таркана Илия, самписите Пресиян и Алексей Хунол/ се решава въпросът за принадлежността на Българската църква към византийската и започва изграждане на Българската архиепископия по подобие на Константинополската патриаршия.

Но така или иначе, с помощта на дипломатически ходове, Борис I – Михаил постига това към което се стреми - успява да създаде относително независима църква. Като имаме предвид казаното по-горе, можем да твърдим, че приемането на християнството от източната, а не от западната църква е политически обусловено и не можем да търсим в него български духовни или етнически корени. Въпреки всичко, схващането за приравняване на българската народност с православието битова и до днес.

Ето защо, връщайки се към годините след Кримската война, може по-ясно да се осмислят трудностите, с които се сблъскват западните мисионери при идването си в пределите, населени с българи. Въпреки проблемите, мисионерската работа се разширява и Конгрешанският и Методисткият борд решават да работят – методистите – в Северна България, а конгрешаните – в Южна България.

През 1840 в Цариград с помощта на големия нийоркски филантроп Кристофър Роберт е открито протестантско училище за българчета, което скоро е преустроено като колеж. Така се появява прочутият **Роберт Колеж**, който играе голяма роля в предосвобожденската и следосвобожденската история на страната ни. Основан през 1861, той е най-старото американско училище извън Съединените щати. До 1971 функционира като колеж, а след това е преобразуван в средно училище. В края на 19 век и началото на 20 век Робърт колеж е едно от най-добрите училища в Османската империя, като в него учат много българи - Академик Михаил Маджаров /племенник на революционера Георги Бенковски/, джаз певицата Леа Иванова, Константин Муравиев, първият български посланик в САЩ Стефан Панаретов който е член на БАН и професор в Робърт Колеж за 43 години, проф. Асен Христофоров преподавател в СУ, Константин Стоилов и Т. Иванчов - министър-председатели на Княжеството, Иван Евстатиев Гешов - министър-председател от началото на 20-ти век, Петър Димитров - представя България на международно ниво като дипломат, Константин Качов – banker, който многократно работи в правителствата на Източна Румелия и България, Димитър Икономов - рабо-

тил за няколко български правителства, Стефан Камбуров - офицер от армията, Иван Славейков от Трявна - министър на информацията и печата, министър Иван Белинов, Александър Людсканов първенецът на випуска, Иван Пеев-Плачков и много други. Протестантите вземат дейно участие в управлението на младата българска държава след Освобождението.

През 1842 година първият български журналист Константин Фотинов със съдействието на американските мисионери в Смирна и в тяхната печатница, издава пробната книжка на “Любословие”. Въпреки, че е под контрола на 3 цензури – османската власт, Гръцката патриаршия и цензорната комисия за борба с протестантството, на страниците на първото българско периодично издание Фотинов пропагандира новото време и новите идеи в аспекта на протестантската етика. С него е **поставено началото на българския периодичен печат**.

През 1858 година друг мисионер **/доктор Браингтън/** предприема обиколка из Южна България и се установява в Стара Загора. Същата година **доктор Яков Кларк и Уилям Мериам** откриват мисионерска станция в Пловдив. Така започва откриването на първите протестантски мисионерски центрове в Южна България – Одрин /там Чарлз Морис основава евангелско общество от българи, арменци и гърци и открива християнска книжарница/, Пловдив, Стара Загора и по-късно – София. Други три центъра се откриват на север от Балкана – Шумен, Търново и Тулча. В Търново се установява доктор Лонг. По записаните спомени на много търновци ясно личи връзката на американеца с революционно настроените среди в Северна България. Когато по-късно /1863/ Лонг се премества в Цариград той придвижва вече подадените документи за разрешаване на печатането на протестантски вестник на български език “Зорница”. Вестникът достига внушителен за времето си тираж, надминавайки по брой издания и абонати всички останали български издания. Той е бил четен и препрочитан с огромен интерес и от учениците, които са го ползвали като учебник. За това свидетелстват техните лични бележки, оставени по страниците му. Например: “Прочелъ: Иглика 9 9/X 92 год. Ів кл”. И още: “Прочел Александ[ъ]р Георгиев IIIа”. Преобладаващи са статии, сказки и поучения с подчертано религиозна тематика, включващи множество Библейски истории. Включени са още откъси от “Пътешественикът” на Джон Бънян, стихотворения, ду-

ховни песни със съответните музикални анотации. Именно в “Зорница” са заложени идеите, които ще бъдат посяти в сърцата и умовете на българските ученици, по-късно дообразоващи се в мисионерските училища в Самоков, Ст. Загора, Шумен и Робърт колеж - и ще дадат плод в живота и дейността на не един и двама от лидерите на новата българска държава. В “Зорница” откриваме един нов религиозен подход към тълкуването на света около нас и нашето съществуване в него. Там са заложени и първите стъпки към един обществен образователен ценз и демократическа политическа система, към която България ще се стреми в следващия век от своята история. В годините след Освобождението “Зорница” е разглеждан от историците като вестникът, оказал най-силно влияние в развитието на българите през Възраждането.

Трети април 1860 година остава в родната история като Българският Великден. На този ден при тържествената Великденска служба в Цариград Иларион Макариополски провъзгласява **независимостта на Българската православна църква**. Тази решителна стъпка предизвиква яростната реакция на Цариградската фанариотска патриаршия. Тя се обръща към Високата порта с настояване Макариополски и другите бунтовни владици да бъдат незабавно заточени. Протестантските мисионери с внимание и съчувствие следят усилията на българите за църковна независимост. Доктор Елайъс Ригс неколкократно настоява пред Джеймс Уйлямс /американския пълномощен министър в Цариград/ да се застъпи за българската кауза. Посланикът, заедно с британския си колега Хенри Бауър, поемат ангажимента и предприемат общи действия в защита на българските православни водачи и на тяхното дело. Практически на този етап протестантите се явяват единственият външен фактор, който подкрепя каузата на Българската православна църква. Малко известен е и фактът, че българските владици, с цел да се избавят от диктата на Цариградската патриаршия са провели редица срещи и преговори с протестантски мисии, с искането да преминат под юрисдикцията им. Начинанието изисквало доста компромиси и от едната и от другата страна и така и не се е стигнало до промени, но и двете страни са се разделили с взаимни симпатии.

Американецът д-р Джеймс Ф. Кларк стъпва на българска земя през 60-те години на XIX век. Той не само оставя сърцето си

тук, но и посвещава живота си на освобождението на българите. Бързо научава езика и се сближава с хората. Ходи по селата и учи селяните как по-добре да обработват земята, как да отглеждат децата си и да се грижат за болните. Той е първият чужденец, стъпил в Батак след клането 1876 г. Кларк е и основателят на движението за трезвеност. Като виждал колко много хора пият и дори дават и на децата си попара с вино, той започнал широка борба с алкохолизма, която продължил до последния си час.

Докато България навлиза в период на всенародно Възраждане, Българската православна църква продължава да си служи със славянския или гръцкия превод на Библията. Християнството е официална религия за страната от 864 година, но текстът става неразбираем за обикновения българин, чийто език е преминал през продължителна промяна по време на робството. Едно безспорно крупно дело и неocenима заслуга на първите мисионери е **преводът на Библията на новобългарски**. Доктор Ригс, който е изтъкнат лингвист, поканва за свой сътрудник Христодул Костович Сичанов, познаващ добре старогръцки и западното българско наречие. Към тях се присъединява доктор Лонг, който знае новия български език по-добре от някои българи и разбира се, Петко Славейков, като поет и специалист по езика. След 12 годишен упорит труд през 1871 година в Цариград излиза първият превод на Стария и Новия Завет на книжовен български език. /Това е 5 години преди Русия да издаде свой съвременен превод и цели 54 години преди Българската православна църква да актуализира своя./ Отпечатват се 36000 копия в 2 формата изцяло със средствата на чуждестранните мисии. Относно този превод на Библията Иван Вазов пише: “Преводът на Библията на съвременен български език от Американската мисия беше епоха на Възраждането, просветата и езика на българския народ.” “Българският превод на Библията е най-грамотната книга, що имаме в езика си.” - казва Стоян Михайловски.

Болшинството българи знаят, че Стоян Михайловски е автор на текста на “Химн на Кирил и Методий”, но малко известен е фактът, че мелодията с малки изменения, е заимствана от протестантска хвалебствена песен.

Изключително голяма роля са играели **пътуващите протестантски книжари**, преживявали по време на пътешествията

си много тежки изпитания-заплахи, опити за убийства. За някои от мисионерите престоят в България е бил с фатален край /един от първите мисионери Уилям Мериам и семейството му са убити от турски разбойници близо до Харманли/. “Британското библейско дружество” назначава като пътуващи книжари служителите от тази общност Яков Клундт и Мартин Херингер. Работата за Британското Библейско дружество позволява на протестантските служители да проповядват благовестието в българските селища. Следствие от тяхната дейност възникват баптистките общности в Русе и Лом.

Много американски мисионери изпитвали искрени и дълбоки симпатии към българския народ, установили приятелски връзки, а някои от тях се оженили за българки и се установили в страната.

През 1867 г. се оформя първата евангелска общност в Казанлък, събрана от благовестието на Стефан Курдов. Малката общност е изправена пред яростната съпротива на православните свещеници и характерните и за други случаи тъпни безчинстващи. През 1871 г. почива Илия Курдов, брат на Стефан и неговото погребение не е допуснато в градското гробище. Едва след два дни семейството му успява да го погребее в полето край града.

Смята се, че Гаврил Илиев Цветанов /1822-1909/ е първият евангелист, а по-късно и пастор в България, а първата евангелска църква в Южна България е основана в Банско през 1871 г.

Огромен е приносът на **доктор Лонг** за просветния и духовен напредък на много българи и за повдигане националното им самочувствие. Още в онези драматични години директорът на Робърт колеж доктор Джорж Уошбърн пише за него: “Никой друг чужденец не е притежавал доверието и любовта на българите както доктор Лонг.” Десетилетия наред доктор Лонг остава тясно свързан с българската народна съдба, като участва активно в подкрепа на младото българско поколение в борбата му за духовна и политическа свобода. Той е един от хората, които имат огромен принос в разпространението на истината за националната трагедия и варварствата по време и след Априлското въстание в Европа и целия свят.

Малко известни са фактите за активното участие на **протестанти в националните борби за освобождение**. Например един от първите евангелисти в Пазарджик – Стоян Ангелов, наричан Червен Стоян, собственик на хан, често приютявал комитетските дейци, а самият Левски и Бенковски провеждали своите събрания под неговия покрив. В Самоков също такъв доверен човек на Апостола бил евангелистът Иван Чакалов, у когото Левски често отсядал. Протестантските пътуващи книжари били използвани като куриери за пренасяне на писма и нелегални възвания около подготовката на Априлското въстание. Такива са Велико Петранов от Панагюрище, Н.Кочев и Н. Бояджиев от Пазарджик, Благо Сарандов по Места, Петър Мусевич в Македония, Иван Нейков от Панагюрище, Васил Караиванов от Чирпан и много други. Четата на Г.Бенковски е наброявала 60 души, от които 15 били българи-протестанти. Протестантът Стефан Балабанов осигурява дрехите за въстаниците, а друг негов брат по вяра Рад Минев е един от най-опитните оръженосци на въстаналия град. Протестанти са участвали в дейността на почти всички революционни окръзи. Особено драматична е съдбата на евангелиста Стоян Финджиков, майсторът на черешови топчета, превърнал се в символ на въстанието, който е и прототип на Бормечката от романа на Вазов “Под игото”. Активно участие взема и евангелистът Петър Дончев – Петраки, който бил доверен куриер на Панайот Волов и Г.Бенковски в разгара на въстанието. Всеки ученик знае кой ушива знамето на въстанието. Но може би малцина знаят съдбата на Райна Княгиня. След погрома тя прекарва няколко ужасни месеци във влажното мазе в Пловдивския затвор, след унизително разкарване с вързани ръце, полугола, изнемощяла, замеряна с яйца, тухли и камъни по главната улица на южния ни град през лятото на 1876. Била е едва на 20 години. От затвора я избавят след дълги преговори журналистът Макгахан, Юджин Скайлер и руският княз Церетелев и я изпращат да учи извън страната. Макгахан я нарича българската Жана д'Арк.

Безспорна заслуга на протестантските мисионери е приносът им за **изнасяне пред света на фактите** от жестокостите при потушаване на **Априлското въстание 1876 година**. Не много известен е фактът, че официалната дипломация на Русия и Австро-Унгария тихо и безшумно дава нареждане на своите представители да не се вдига шум около ужасяващите вести за погрома на въстанието. Съществувала реална възможност жертвата на де-

Джанюариъс Макгахан

сетки хиляди българи да потъне безславно и безшумно в сянката на историята. Българите обаче намират съчувствие и разбиране в лицето на протестантските мисионери.

Писмата със сведенията за зверствата са изпратени до доктор Лонг, който ги превежда на английски и ги предоставя на английския посланик Хенри Елиот и на американския пълномощен министър Хорас Мейнард, а те до съответните власти в Англия и САЩ. Така сведенията стигат до Едуин Пиърс, английски адвокат и кореспондент на "Дейли нюз", който изпраща първите потресаващи известия. "Дейли мейл" пък изпраща известния американски журналист Джанюариъс Макгахан със задачата да провери на място верността на сведенията, придружен от Юджийн Скайлер генерален консул на САЩ в Цариград. Междувременно доктор Яков Кларк и пастор Никола Бояджиев от Панагюрище посещават Батак непосредствено след клането. Те поставят в куфара си няколко глави на жени и деца и ги отнасят в Пловдив като опровержение на турските изявления, че в Батак е имало престрелка с няколко комити. Доктор Кларк посетил няколко от чуждестранните консули в града и като вадел главите с дългите плитки и детските къдрици питал: "Това комита ли е?" Преди Макгахан и Скайлер в Батак отива вторият секретар на английското посолство в Цариград - Уолтър Беринг и пише: "Смятам, че се каза достатъчно, за да стане ясно, че на Ахмед Ага и хората му се пада славата за извършване на може би най-гнусното престъпление опетнило историята на нашия век." В официалния доклад на Скайлер четем: "На влизане в Батак минахме покрай една яма, в която видяхме

повече от 100 глави, полуразложени, отсечени с брадва. Ако се съди по черепите и костите, оплетени с плитки, може да се потвърди, че бяха на жени. По-нататък полето беше пълно със скелети и черепи." За видяното в Баташката църква Макгахан пише:

"Това беше страшна гледка. В купчината от тела имаше и малки къдрави главици, смазани от теж-

ки камъни, малки ръчички прострени за помощ. Деца, които са умирали с писък, ужас и страх пред блясъка на ятаганите и окървавените ръце на палачите, които са ги държали и клали...” Дописките на Макгахан се превръщат във взрив, след който Европа вече не може да остане спокойна. Лидерът на Либералната партия в Англия Уйлям Гладстон издава и пуска в разпространение брошуриите си “Ужасите в България” и “Уроци по клане” в 40 000 тираж. Тогава и най-влиятелният политик на континента, германският канцлер Бисмарк заявява: “След жестокостите при потушаване на въстанието, за Турция вече няма място в Европа.”

Активна роля играят и **жените мисионерки**. По това време в страната пристига лейди Емили Ан Странгфорд, /съпруга на известния българофил лорд Странгфорд - блестящ дипломат, филолог и учен/, която организира в Англия акция за събиране на помощи за пострадалото българско население. При изключително тежки условия тя посещава 59 селища, строи шест болници в Батак, Радилово, Карлово, Панагюрище, Перушица и софийското село Петърч, помага със средства за възстановяването на жилища. За нея Иван Вазов написва стихотворение в знак на дълбока признателност за нейната самоотверженост и грижа за България:

В тежки часове, несподни	Идеш да дадеш утеха
За народа ни злочест,	На разбитите сърца,
Пълна с чувства благородни -	На тез що са голи - дреха,
Идеш ни на помощ днес.	- Хляб на гладните деца...

Друга жена мисионерка е Елън Стоун, която свързва съдбата си с тази на България през 1878 година. По време на сръбско-българската война тя самоотвержено се грижи за ранените. Тя е и първият директор на протестантското Девическо училище-пансион в Самоков. Друга посветена мисионерка е съпругата на Яков Кларк, която открива през 1898 година американска детска градина и безплатен курс за детски учителки. Тя осиновява три български деца.

Малко по-късно в друга част на България най-активно **участие в освободителното движение на Македония** вземат евангелистите от Разложко и Банско, а след това от Битоля и Кукуш. В дома на протестанта Йонко Вапцаров /баща на поета Никола Вапцаров/ отсядали революционери от цяла Македония. В дома

на евангелиста пастор К.Граченов често отсядали Яне Сандански и Гоце Делчев. Активна революционна дейност в Банско развива и пастор Димитър Христов заедно с още 28 евангелисти сред които имало и няколко жени. Той участвал в 6 сражения с турски аскер и е раняван неколкократно. В своите "Хайдушки копнения" Пейо Яворов пише: "Като членове на организацията протестантите се отличават по ревност и кадърност в работата си изобщо." Като участници в сраженията по време на Илинденското въстание са убити видните граждани на Разлог евангелистите Иван и Петър Юрукови и Георги Трамбев, а други са арестувани и разстреляни по-късно, недалеч от Банско. Много протестанти са дейни участници в освободителното движение на Македония. Десетки пък участват в редиците на българската армия през 1913 година като военачалници от висш ранг. Много от тях загиват, показвайки изключителен героизъм.

След Освобождението протестантството се разпространява и чрез чуждестранните мисии и дипломатически представителства. Със създаването на новата българска държава настъпва нов етап в историята на българското протестантство и нови моменти в неговата роля за развитието на обществото и религиозния живот на българите. Освобождението заварва една неголяма протестантска общност в страната, но достатъчно консолидирана и подготвена за новите предизвикателства. Здравата почва, на която са стъпили българските протестанти им позволява да увеличат броя на църковните членове и да засилят авторитета на евангелските протестантски църкви. Първият български княз Александър Батенберг също е бил евангелист-лютеран.

Първите протестанти развили голяма **просветна дейност**. Те издават брошури и книги с религиозно съдържание. В усилията си да просветят библейски българите и по отношение на учението на Реформацията, мисионерите успешно използват различни средства, сред които и създаването на светски мъжки и девически училища. В 1871 г. в Самоков е отворено евангелско училище, което през 1926 г. прераства в Американски колеж. Същият се премества в София през 1928 г., а в Самоков е отворена през 1931 г. евангелска семинария. При всяка църква съществуват неделни училища за деца, и катехизически училища за възрастни. От 1896 до 1948 г. са провеждани и летни библейс-

ки училища. Създадени са и младежки християнски дружества, женски дружества и пр.

Не можем да подминем благородната дейност, която развиват в полза на България братята Ноел и Чарлз Бъкстон. Двамата аргументирано се застъпват и **отстояват позициите на страната ни** срещу разпокъсването ѝ след Първата световна война. Те са простреляни в Букурещ заради справедливата кауза, която водят в името на България.

Един по-неизвестен факт - отзвук от искрената симпатия на американските мисионери към страната ни е защитата на българския народ по време на войните /1912-1919 г./, когато на два пъти те се намесват решително и предотвратяват обявяването на война от САЩ на България.

Много мисионери-протестанти са дали своя положителен принос в историята на България. Обективността и справедливата оценка изискват да се признае значението на християнската, гражданската и човешка съвест на мисионерите, които осъществяват делото си с лична отговорност и в защита на България. Приносът им е явен за осъществяване на политическото освобождение и обединение на българския народ. Това е част от нравствената доктрина на евангелистите и една не много известна част от нашата история.

Ако трябва да обобщим - четири са най-важните **цели** от дейността на протестантските мисионери в България през втората и третата четвърт на XIX век:

1. Превеждането, отпечатването и разпространението на Библията на новобългарски език
2. Масовата религиозна просвета на населението
3. Разпространението на евангелизма сред християнските народи в Османската империя
4. Издаването на вестници, списания, брошури с образователни, възпитателни и пропагандно-религиозни цели

През 1909 г. е учреден Съюз на Обединените Евангелски църкви в България, в който първоначално влизат Конгрешанската, Методистката и Баптистката, а през 1935 г. и Петдесятната

църква. От 1898 г. до 1948 г. съществува т.н. религиозен представител, който осъществява връзката между евангелските църкви от всички деноминации с Министерството на външните работи и Дирекцията по вероизповеданията.

След 1944 г. започва трудно време за евангелистите в България. През 1948 г. са арестувани и по-късно осъдени като “шпиони” много евангелски пастори, други са интернирани, глобявани. Това са тъй наречените “Пастирски процеси”. Под формулата: “Религията е опиум за народите”, комунистите целят да унищожат евангелизма в България. Средствата за това са били: уволнения, гонения, интернирания, затвор, забрана на религиозното възпитание на децата и пр. Данните за тези действия били старателно укривани, а някои от тях и унищожени. Но въпреки гоненията комунистическата власт така и не успява да изкорени евангелските истини от сърцата на хората.

Българският евангелизъм може би е най-масовото спонтанно народно движение по време на Тоталитаризма, което притежава черти на субкултура. Поради своята съпротива срещу атеистичната политика и пропагандата на официалната власт, то може да се разглежда и като уникално дисидентско движение. Може би това е и една от причините, независимо от факта, че е толкова масово, за него да се мълчи. Макар, че самите евангелисти не са се отъждествявали с дисидентството, всичко, което са правели от дълбоко религиозно убеждение, всъщност е било неосъзната съпротива срещу произвола на властта. За протестантите вярата в един могъщ Творец, Бог на цялата вселена, който е източник на висше благо, е тяхното изключително оръжие срещу безскрупулния диктат на властта. Вярата на човека е истинското убежище, където човек може да остане недосегаем. Ето защо макар че сурово ги преследва, комунизмът не успява да направи от евангелистите атеисти.

След 1989 година евангелските вярващи поставят на нова основа социалната си активност сред населението. Те са пионери в много направления от духовния, културния и социален живот на обществото – първи поставят въпроса да се изучава вероучение в училищата; първи се заемат евангелските истини да станат достояние на целия народ чрез прожекциите на филма “Исус”, проведени първо в няколко големи градове, а последствие и в

цялата страна /което продължава и до днес/; първи издигат призива: “Библията – във всеки български дом” и чрез организация Геден са раздадени хиляди екземпляри от Божието слово; първи те започват да посещават болниците, казармите и затворите; първи те започват работа с наркомени, проститутки и деца в риск; първи те създават църковни общности от турци и от роми, много преди отец Саръев да започне покръстителната си мисия в Родопите... Поради смелостта си да се съпротивяват на натиска на атеистичните забрани и на предрасъдъците от близкото минало, те осъществиха и най-важното от всички изброени по-горе събития - **промениха отношението на българите към вярата**, която беше изкоренявана десетилетия наред и възвърнаха обществения интерес към духовните ценности. Евангелистите показаха как хора без власт и без големи материални възможности, отделяйки от собственото си време, труд, финанси и способности, могат да направят много за възраждането на християнските ценности. Може би затова въздействието и активността на евангелистите в публичното пространство очевидно притесниха властимающите. Тъй като това движение се оказва неподатливо на контрол и ограничения по отношение следването на християнските принципи и морал, само по себе си това е престъпление за някои представители на властта. Със съдействието на част от висшето православно духовенство, те създадоха ново социално плашило: “секти” и заклеиха протестантите като обществено зло. Така отчасти те успяха да ги изтласкат от духовното пространство, което считат за тяхна собственост. Интересно е, че понятието “секта” има чисто богословски смисъл, а този термин се употребява най-често от атеисти. Тъжният факт е, че народът, както и при други случаи, се поддаде на манипулацията и повярва в пропагандните трикове на тези управленски съсловия. Клеветническата кампания не е спряла и до днес, но независимо от всичко, активността на евангелистите не е намаляла. Днес те издават и редица вестници и списания с обща и специализирана насоченост – тийнейджърски, женски, научни, мисионерски и други. Чрез свои организации евангелистите създават и свои медии – по известни са радиопредаването “Отвътре”, телевизионното предаване на студио 865 “Християнството” по телевизия Европа и самостоятелния канал “Вяра”. Водени от идеята да помогнат на народа си да преоткрие дълбочината и красотата на християнската вяра, протестантите организират редица мероприятия и ра-

ботят по различни програми за достигане на библейските истини до сърцата на хората.

От самото начало на възникване на евангелските църкви в България и след това протестантството е имало **проблеми**. Болшинството представители на Българската православна църква имат негативно отношение, което се изразява в гонения, клеветническа пропаганда, доноси срещу евангелисти, пречки за разширяване на влиянието им и прочие. Често към протестантството се причисляват чисто еретични или сектантски групи като Свидетелите на Йехова, Църквата на Исус Христос на светиите от последните дни /мормони/, Мунисти и др. Тези общества имат някакви неясни протестантски корени, но по отношението на учението си, те се явяват еретични спрямо протестантството. Всички евангелски църкви категорично се разграничават от тези култове, считайки ги за гибелни и антисоциални. Поставянето под общ знаменател на едните и другите се получава поради лошото ниво на религиозна просветеност на населението относно неправославното християнство в България. Днес често наричат протестантите "сектанти", без да се познава самото протестантство, тъй като традиционното българско изповедание се смята за единствената християнска църква в света.

В протестантската литература съществуват съвсем ясни разграничителни белези, за да се определи дали дадена група е протестантска или е култ /у нас се използва терминът "сектантска" със значение на "ерес"/. За християни с протестантски възгледи е по-коректно и правилно да се използва друг термин – евангелисти или евангелски вярващи, с което се подчертава стриктното придържане на тези хора към историко-граматическото тълкувание на Библията и богословието от времето на Реформацията.

В рамките на протестантството една група църкви от горния тип се нарича не изповедание, а деноминация /или конфесия/. Това е общоприет световен термин. По структура българският евангелизъм не е еднородно движение, а сбор от различни деноминации, разделени административно, финансово и организационно, но свързани идейно и морално. Общите черти в богословието на тези църкви са много повече от техните различия. Поради това в много отношения тези църкви работят съвместно по

цял свят, както и в България, организират общи мероприятия, конференции и т.н. Между евангелските протестантски вярващи думите “лютеранин”, “баптист”, “методист”, “петдесятник”, “конгрешанин” и т.н. обозначават определени богословски възгледи и деноминационна принадлежност, но не и някаква различна религиозна принадлежност. Съществуват протестантски вярващи, които не изявяват тясно деноминационни убеждения и се наричат “надденоминационни” или “неденоминационни”. За голяма част от протестантите, деноминационните убеждения са изгубили реален смисъл. Тази тенденция се изявява и по отношение на протестантското богословие, което има тенденцията да излиза извън някакви тясно църковни схващания и да дава алтернативни възгледи и мнения по много въпроси на вярата, като изхожда от всички съвременни научни достижения и от църковната история и писанията на отците на църквата.

Общ за всички протестантски /и за православната/ църкви е **Символът на вярата**:

1. Вярвам в Един Бог Отец, Вседържител, Творец на небето и земята, на всичко видимо и невидимо.
2. И в един Господ Исус Христос, Сина Божи, Единородния, Който е роден от Отца преди всички векове; Светлина от Светлина, Бог истинен от Бог истинен, роден, несътворен, единороден с Отца, чрез Когото всичко е станало.
3. Който заради нас, човеците, и заради нашето спасение слезе от небесата и се възплати от Светия Дух и Дева Мария и стана човек.
4. И бе разпнат за нас при Понтия Пилата, и страда, и бе погребан.
5. И възкръсна в третия ден, според Писанията.
6. И възлезе на небесата и седи отдясно на Отца.
7. И пак ще дойде със слава да съди живи и мъртви и Царството Му не ще има край.
8. И в Светия Дух, Господа, Животворящия, Който от Отца изхожда, Комуто се покланяме и Го славим наравно с Отца и Сина, и който е говорил чрез пророците.
9. В една света, вселенска и апостолска Църква.
10. Изповядвам едно кръщение за опрощаване на греховете.
11. Чакам възкресение на мъртвите.
12. И живот в бъдещия век! Амин!

Добре е да знаем собствената си история и приносът на протестантите в нея и това да стане достойние на широката общественост, за да знае всеки българин, че евангелските вярващи не само не са “предатели” и “родоотстъпници”, но напротив – често именно те са имали дързостта да отстояват националните интереси на страната ни в най-тежките моменти от родната ни история, заедно с чуждестранните мисионери, които са свързали завинаги съдбата си със съдбата на нашата страна.

По думите на един от най-самоотвержените протестантски мисионери у нас - Джеймс Кларк - голямата цел е **“спасението на човешките души и да се проповядва Евангелието на всеки човек.”**

Професор Андрей Пантев пише: “Мисля, че протестантите трябва да популяризират своето служение сред обществото, за да не бъдат гледани с подозрение в такъв критичен момент като днешния, като проводници на нещо което не притежават и не провеждат. Защото на протестантите трябва да се гледа като на допълнителна сила и опора на Българската национална идентичност”. /в. “Християнски вестни” бр.2 1994 г/

И днес протестантите, които са искрено посветени на вярата не винаги са добре приети. Но нека не забравяме, че големият учен **сър Исак Нютон** е казал още в края на XVII век:

“Не се страхувайте да проповядвате християнската истина. Защото ако се страхувате, вие може да станете камък за препъване на другите и да споделите съдбата на онези еврейски водачи, които повярвали в Христос, но се страхували да споделят вярата си, за да не ги изгонят от Синагогата. Поради това не се срамувайте от истината, а я проповядвайте открито; опитвайте се да убеждавате своите ближни в Християнската истина, за да наследите по време на Възкресението обещанията, описани в книгата на пророк Даниил /12:3/, че онези, които обръщат хората към правдата, ще блестят като звездите за вечни времена. И се радвайте, ако се окаже, че сте достойни да пострадате вие или репутацията ви, заради това, че проповядвате Евангелието, защото тогава ще бъде голяма вашата награда във вечността.”
/НЮТОН, цитиран в “The Religion of Sir Isaac Newton”, Frank E. Manuel – editor, London, Oxford University Press, 1974, 110ff/.

Използвани източници

Нов Български Университет 2007. Реформацията – история и съвременни измерения /международна научна конференция/ София

Мисия “Възможност” 2003. Влиянието на протестантските мисионери за духовното и политическото освобождение на българския народ. София

Мисия “Възможност” 2002. Приносът на протестантите за България. София

Димитров, Тихомир. 2006. 50 нобелови лауреати за вярата си в Бога. РИА “Спектра” Варна

Асенов, Бончо. 2002. Религиите и сектите в България. “Съперник-98”-ООД Перник

Велев, Величко. 2004. История на ББЦ. София

Зарев, Иван. История на ЕПЦ в България. ПК София .1993.

БХСС. Българско богословие кн.2. ИЛС-ООД. София .2000

Генчев, Н. Българската възрожденска интелигенция. София, 1991

Петков, П. Американските мисионери в българските земи /XIX и началото на XX век/. Исторически преглед. С., 1990г.

www.protestanstvo.com

www.evangeliskivestnik.net

www.bibliata.com

www.pravoslavieto.com

www.mediapool.bg

www.churchbg.combible.netbg.com

СЪДЪРЖАНИЕ

Кратък преглед на Протестантството в световен мащаб	3
Протестантството в българските земи.....	11
Използвани източници.....	29

ПРОТЕСТАНТСТВОТО
ЛИЧНОСТИ И ФАКТИ
Съставител: Агапе България
Inspirational Films - Проектът на филма “Исус”
гр. София 1172, п.к. 56

българска
второ, преработено издание

Печат: Авангард принт

